

Asia: OM 15/41/2016

Mietintö ”Tiedustelutoiminnan valvonta”

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne mietinnöstä ”Tiedustelutoiminnan valvonta”

Lausunto oikeusministeriölle mietinnöstä Tiedustelutoiminnan valvonta

Journalistiliitto kiittää mahdollisuudesta saada lausua mietinnöstä ”Tiedustelutoiminnan valvonta”.

Journalistiliitto toteaa, että tiedustelutoiminta ei saa vaarantaa journalistin lähdesuojaa (OK 17:20) millään tavalla.

Mikäli tiedustelutoimintaan liittyvä lainsäädäntö mahdollistaisi minkäänlaisen journalistin luottamukselliseen viestintään puuttumisen, tulisi varmistaa, että sekä

- yksilön oikeussuojakeinot että
- tiedusteluviranomaisten valvontaa ja vastuuta toteuttava järjestelmä

ovat tosiasiallisesti tehokkaita.

Nyt esitetty lainsäädäntö ei näytä täyttävän näitä vaatimuksia.

Yksilön oikeusturva

Perustuslakivaliokunta on aiemmin todennut, että valvonnan on toimittava sekä säädösten tasolla että käytännössä (PeVL 32/2013 vp). On kuitenkin ilmeistä, että yksilöillä ei ole tehokkaita

oikeussuojakeinoja tilanteessa, jossa hän ei saa tietoa luottamukselliseen viestintäänsä kohdistuneista tiedustelutoimista. Yksilöllä ei myöskään ole esitysten mukaan oikeutta saada tietoa kaikista itseensä kohdistuneista tiedustelutoimista, eikä myöskään tiedustelu- tai käyttökieltojen taikka hävittämisvelvoitteiden vastaisista toimista.

Vaikka mietinnössä esitetyllä tiedusteluvaltuutetulla olisi laajat tiedonsaantioikeudet, ei esim. pelkkä lokimerkintä tietoliikennetiedustelussa saadun tiedon hävittämisestä takaa oikeusturvaa. Tiedustelutoimintaa harjoittavan viranomaisen sisäinen valvonta ei ole riittävä oikeusturvan tae. Valtuutetulle tulisi antaa täsmälliset tiedot kaikista tilanteista, joissa toimituksellista viestintää on havaittu tai siihen on mitenkään puututtu. Lisäksi valtuutetulle tulisi säätää velvollisuus ilmoittaa asianosaisille välittömästi ne tiedot, joiden osalta lähdesuoja on vaarantunut, ellei tietoja olisi ilmoitettu jo tiedustelua harjoittavan viranomaisen puolesta.

Viranomaisen vastuut ja velvollisuudet

Tiedusteluvaltuutetulla ei lakiesityksen perusteella olisi velvollisuutta ilmoittaa havaitsemaansa lainvastaista menettelyä esitutkintaviranomaiselle. Jos kysymys on perusoikeuksiin puuttuvaan toimintaan liittyvistä rikos- tai väärinkäytösepäilyistä, tulisi viranomaisella olla velvollisuus huolehtia siitä, että havaitut lainvastaisuudet johtavat toimenpiteisiin.

Kun viranomaistoiminnassa puututaan perusoikeuksiin, voi pieneltäkin vaikuttava menettelyvirhe voi johtaa olennaisten salassapitomääräysten tarkoituksen kumoutumiseen käytännössä. Näin ollen virkavastuun korostaminen esim. erillisellä säännöksellä on tiedustelulainsäädännön yhteydessä tarpeen.

Petri Savolainen

Tytti Oras

edunvalvontajohtaja lakimies

Oras Tytti
Suomen Journalistiliitto ry